

Marcel Duchamps *Fountain* wordt honderd One Hundred Years of Marcel Duchamp's *Fountain*

**Ecke Bonk – Pierre Cabanne – William A. Camfield – Thierry de Duve – Marcel Duchamp – Marsden Hartley – Walter Hopps – Ulf Linde – Heinz Herbert Mann – Helen Molesworth
Henri-Pierre Roché – Arturo Schwarz – Alfred Stieglitz – Beatrice Wood**

Een tentoonstelling van Stefan Banz en Caroline Bachmann

Onder het pseudoniem R. Mutt liet Marcel Duchamp in april 1917 zijn werk *Fountain* bezorgen bij de Society of Independent Artists voor de eerste jaarlijkse tentoonstelling van het genootschap in het Grand Central Palace in New York. Het object werd echter verworpen door de verantwoordelijken voor de selectie. In hun motivatie stelden ze dat het indienen van een urinoir als kunstwerk niet gewoon een grap was, maar ook vulgair, immoreel en plagiaat.¹ Duchamp zelf had geen zeg in dit verdict, hoewel hij lid was van het organiserende comité en de bedenker van het concept achter de tentoonstelling (namelijk het ophangen van de ingezonden stukken in alfabetische volgorde). De beslissing om het urinoir van R. Mutt niet te tonen, vormde een ernstige inbreuk op de regels:

Om toegelaten te worden tot de vereniging zijn er geen vereisten, behalve dat men de beginselen moet aanvaarden en een introductiebijdrage van één dollar moet betalen, evenals het jaarlijks lidgeld van vijf dollar. Iedereen die werken tentoonstelt is dus lid en iedereen heeft een stem bij de keuze van de directie en op de jaarlijkse bijeenkomsten wat betreft de beslissingen van de vereniging. Het principe 'geen jury – geen prijzen' sluit bij voorbaat alle bijzondere voordelen voor individuen, groepen of richtingen uit. De functies die door het bestuur worden bekleed (voorzitterschap, secretariaat, enz.) zijn louter administratief.²

Het was die twijfelachtige beslissing die Duchamp en een aantal van zijn vrienden ertoe bracht ontslag te nemen bij het comité³ en over het controversiële incident enkele vlijmscherpe artikelen te publiceren – ‘The Richard Mutt Case’ en ‘The Buddha of the Bathroom’ – in *The Blind Man No. 2*, een kunstmagazine dat in eigen beheer werd uitgegeven.⁴ De enige getuigenis die ons nog rest van Duchamps eerste versie van zijn *Fountain*, is de ondertussen beroemde foto van Alfred Stieglitz, die Duchamp liet maken voor zijn magazine. Voor de foto ligt het ‘urinoir’ – gedateerd en gesigneerd met het pseudoniem R. Mutt – op zijn achterkant op een sokkel die zelf is opgesteld voor Marsden Hartley's schilderij *The Warriors* (olieverf op koper, 121,5 x 120,5 cm, 1913, Museum of Fine Arts Boston). De initiaal ‘R’ in de handtekening staat voor Richard, of kan verwijzen naar ‘rich art’, of zelfs ‘art just for the rich’ – m.a.w. het gaat om iets jammerlijks, of iets dat gewoon ‘mutt’ (idiot) is.

Fountain is een van de belangrijkste werken van de twintigste eeuw. In de hommage die de door hen geselecteerde kunstenaars aan dit werk brengen, stellen Caroline Bachmann en Stefan Banz expliciet het spel aan de orde dat Duchamp speelde met de verschillende versies van zijn readymades – in het bijzonder met *Fountain*. Vreemd genoeg wordt dit spel tot vandaag de dag nog steeds niet erkend door de gevestigde kunstwereld.

Duchamps ‘urinoir’ bleef verborgen achter een tussenmuurtje tijdens de hele duur van de eerste tentoonstelling van de Society of Independent Artists in 1917, tot het werk plotseling voorgoed verdween. Tot op heden weet niemand precies wat er gebeurd is met de beroemdste van alle readymades. Later, in 1934, liet de kunstenaar een replica maken voor zijn werk *Box in a Valise*. Daarna ging er een lange tijd voorbij tot er een tweede versie op ware grootte verscheen, namelijk in Sidney Janis Gallery in 1950. Dit nieuwe ‘urinoir’ had de galerist besteld in opdracht van Duchamp, maar het model was compleet verschillend van het origineel dat Duchamp aangekocht had bij Mott Works Ltd. Zo kon het gebeuren dat een compleet nieuw object plots Duchamps originele readymade verving. Het was bovendien de eerste keer dat een werk dat een ander representeerde door iedereen beschouwd werd als het werk zelf. Zelfs vandaag de dag geloven de meeste mensen die het Philadelphia Museum of Art bezoeken en Sidney Janis' versie bewonderen dat ze te maken hebben

met de legendarische readymade uit 1917. En het is precies dit gegeven dat aan de basis ligt van de tentoonstelling *One Hundred Years of Marcel Duchamp's Fountain* van Bachmann en Banz.

Op het gelijkvloers van de Kunsthalle Marcel Duchamp wordt het enige document dat overblijft als getuige van de eerste, 'originele' versie van *Fountain* – Alfred Stieglitz' beroemde foto voor *The Blind Man, No. 2* – driedimensionaal gepresenteerd op een schaal 1:20. Het thema dat beide kunstenaars hier aanraken heeft niet enkel te maken met de ongebruikelijke combinatie van Marsden Hartley's ondertussen beroemd geworden schilderij met Duchamps meest bekende readymade (die combinatie werd waarschijnlijk door Stieglitz zelf in scène gezet), maar ook met de vragen die impliciet opgeroepen worden door de verschillende versies van *Fountain*. Die vragen hebben betrekking op het verschil tussen kopie en origineel, en op de (vooral inhoudelijke) gevolgen van het feit dat een werk een 'technische kopie' kan zijn of 'uitgevoerd met de hand'. Aan de muur hangt hier namelijk een miniatuurreproductie van Hartley's schilderij *The Warriors*, uitgevoerd met pastel op hout, en daarvoor staat op een witte, houten sokkel een miniatuurreplica van een urinoir van de firma Mott Works Ltd (uitgevoerd in FIMO, een pvc-modeleerpasta zonder ftalaten) .

Op de bovenverdieping van de KMD hebben de kunstenaars acht publicaties geschilderd, opnieuw met pastel op hout, op een schaal 1:2. Die publicaties waren in hun ogen bijzonder invloedrijk met betrekking tot Duchamps *Fountain*:

P·B·T (Henri-Pierre Roché, Beatrice Wood en Marcel Duchamp [Totor]), *The Blind Man, No. 2*, In-House-Publication, 33 West 67th Street, New York, mei 1917.

Walter Hopps, Ulf Linde, Arturo Schwarz, *Marcel Duchamp: Ready-Made etc. (1913–1964)*, Galleria Schwarz, Milaan, en Le Terrain Vague, Parijs, 1964.

Pierre Cabanne, *Entretiens avec Marcel Duchamp*, Éditions Pierre Belfond, 4, rue Guisarde, Paris, 1967.

William A. Camfield, *Marcel Duchamp: Fountain*. Met een inleiding van Walter Hopps, The Menil Collection / Houston Fine Art Press, 1989.

Thierry de Duve, *Résonances du readymade, Duchamp entre avant-garde et tradition*, Éditions Jacqueline Chambon, 3, place d'Assas, Nîmes, 1989.

Die Grosse Schachtel de ou par Marcel Duchamp ou Rrose Sélavy. Inventaris van een uitgave van Ecke Bonk, Schirmer/Mosel Verlag, München, 1989.

Heinz Herbert Mann, *Marcel Duchamp: 1917*, Verlag Silke Schreiber, München, 1999.

Helen Molesworth (ed.), *Part Object / Part Sculpture*, Wexner Center for the Arts, Ohio State University, Columbus, OH / Penn State University Press, University Park, PA, 2005.

Behalve kwesties die te maken hebben met het verschil tussen 'origineel' en 'replica', en tussen 'gedrukt' en 'met de hand gemaakt' stellen de kunstenaars ook de relatie tussen schilderij en sculptuur aan de orde, omdat die onze perceptie van kunst beïnvloedt: de covers van de boeken, geschilderd op houten panelen, staan als sculpturen in de tentoonstellingsruimte. In de eerste plaats tonen Bachmann en Banz echter hoe fundamenteel belangrijk de invloed van de kunsthistorische en -theoretische receptie is voor de impact van Duchamps *Fountain* op de ontwikkeling van de kunst in de twintigste en eenentwintigste eeuw.⁵

Noten

¹ 'De heer Richard Mutt heeft een fontein ingezonden. Zonder verdere discussie verdween het object en het werd nooit tentoongesteld.' Auteur onbekend (maar waarschijnlijk Duchamp zelf). 'The

Richard Mutt Case', in: *P · B · T* (Henri-Pierre Roché, Beatrice Wood and Marcel Duchamp [Totor]), *The Blind Man*, No. 2, mei 1917, uitgave in eigen beheer, 33 West 67th Street, New York, p. 5.

² Zie het voorwoord tot de tentoonstellingscatalogus van de eerste jaarlijkse tentoonstelling van de Society of Independent Artists, New York 1917, zonder paginering (p. 6). Zie ook 'By-Law – Sections 4 & 5', in: Clark S. Marlor, *The Society of Independent Artists, The Exhibition Record 1917-1944*, Noyes Press, Park Ridge, New Jersey, 1984, p. 81.

³ 'DUCHAMP DIENT ONTSLAG IN. Futuristische schilder verlaat Independent Artists' Society. Enige consternatie ontstond in het hoofdkantoor van de *Independent (sic) Art Exhibition* in het Grand Central Palace gisteren toen Marcel Duchamp zijn ontslag indiende. Het beleid van de vereniging houdt in dat alle werken aanvaard worden die leden indienen, maar de directeuren achtten het noodzakelijk een werk af te wijzen dat werd ingediend door een kunstenaar uit Philadelphia onder het pseudoniem van "J.C. Mutt"(sic), omdat het werk duidelijk bedoeld was als een – enigszins onsmakelijke – grap die de vereniging op de korrel nam. De heer Duchamp, beroemd als de auteur van het befaamde *Nude Descending a Staircase*, ging niet akkoord met de beslissing van het comité om de sculpturale "fontein" van J.C. Mutt af te wijzen. Volgens hem mag niets geweerd worden van de tentoonstelling dat pretendeert een kunstwerk te zijn, of die bewering technisch juist is of niet. Toen de zienswijze van de heer Duchamp verworpen werd door de meerderheid, diende de heer Duchamp zijn ontslag in.' [Henry McBride?], in: *The New York Sun*, 11 april 1917, p. 6.

⁴ Auteur niet vermeld (Marcel Duchamp), 'The Richard Mutt Case', en Louise Norton, 'The Buddha of the Bathroom', in *The Blind Man*, No. 2, op. cit. (noot 1), pp. 5–6.

⁵ De details van de informatie over de geschiedenis van Marcel Duchamps *Fountain* in dit persbericht werden verstrekt door Stefan Banz zelf, die daarvoor putte uit deze publicaties: *Eilshemius: Peer of Poet-Painters*, JRP|Ringier, Zürich, 2015, en *Louis Michel Eilshemius und sein Einfluss auf Marcel Duchamp*, Verlag für moderne Kunst, Wenen, 2016.